

Отже, духовне багатство обов'язково передається через навчання, де б воно не відбувалося і хто б не навчав. Воно має найбільшу силу впливу на особистість і майже не змінюється протягом життя людини. Той, хто віддає – сам стає багатшим. Високий ступінь духовності зміцнює однойменний аспект здоров'я його власника, сприяє творчому розвитку, покращує фізичний стан, у стабільних соціально-економічних умовах збільшує тривалість життя.

Список літератури: 1. Васюк М.М. Психічне і духовне ставлення людини як проблема валеології / М.М. Васюк, Б.Т. Кутько // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : III Міжнар. наук.-практ. конф. : матер. конф. – Х. : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2003. – С. 5–13. 2. Истратова О.Н. Справочник психолога начальной школы / Истратова О.Н. – Ростов н/Д. : Феникс, 2008. – 442с. 3. Реан А.А. Психология человека от рождения до смерти / Реан А.А. – СПб. : ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2002. – 656 с. – (Серия «Психологическая энциклопедия»). 4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1978. – С. 114. 5. Штайнер Р. Воспитание ребенка с точки зрения духовной науки / Штайнер Р. ; пер. с нем. – Калуга : Духовное познание, 1992. – 72 с.

*Будник О.Б.
м. Львів, Україна*

МОНІТОРИНГ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах утверджується тенденція віддалення освіти й культури, внаслідок чого освіта втрачає свою культуротворчу функцію, обмежуючись професійною підготовкою студента. Тому постало питання про забезпечення органічної єдності освіти й культури, гуманізацію та гуманітаризацію педагогічного процесу задля введення «освіти у культурний контекст епохи» [6, с. 114]. У соціально-виховному середовищі ВНЗ важливим є акцентування на гуманізації міжособистісних взаємин викладачів і майбутніх фахівців на основі визнання високих моральних цінностей (моральних знаннях, переконаннях, совісті, обов'язку, відповідальності тощо). Особливість моральних відносин, за Г. Васяновичем, полягає в їх ціннісно-регулятивному та безпосередньому оцінювальному характері, тобто вони ґрунтуються на моральній оцінці, яка передбачає функції регуляції, контролю щодо дотримання суб'єктами взаємодії моральних принципів, норм, вимог, традицій,

принципів тощо [2, с. 358]. Отож важливою умовою ефективності професійної діяльності вчителя вважаємо його духовно-моральну готовність до соціально-педагогічної взаємодії з учнями.

Мета статті – вивчити рівень сформованості духовно-моральної готовності майбутнього вчителя до соціально-педагогічної діяльності (СПД).

Виклад основного матеріалу статті. Проблеми духовно-моральної культури педагога широко представлена в науковій спадщині таких учених, як І. Бех, Г. Васянович, С. Гончаренко І. Зязюн, О. Киричук, В. Кремень, О. Отич, О. Рудницька та ін. Адже професія вчителя, як і будь-яка інша професія, пов'язана з етичними проблемами людини, суспільства, навколишнього світу, тому «знання етики як науки про моральну поведінку необхідні всім студентам, щоб зробити їх чутливими до етичних проблем, з якими вони зіткнуться у своїй професійній діяльності» (С. Гончаренко) [3, с. 44–46]. Невипадково В. Сухомлинський зазначав: «Етичне Я нерозривне і неподільне. Не може бути хорошим громадянином, справжнім борцем за високі ідеали духовно і морально спустошена людина» [7, с. 386].

Невід'ємними характеристиками особистісно-професійної готовності майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності є обізнаність із духовними цінностями, особистісними та суспільними моральними нормами, усвідомлення необхідності дотримання етичних принципів у діяльності професіонала; взаємодія педагога з вихованцями на засадах відвертості, толерантності, гуманності й конфіденційності. На актуальності врахування в професійній діяльності педагога нових етичних мотивів «у рамках нової парадигми знання» наголошує В. Кремень [5, с. 8].

Професійну підготовку майбутніх учителів до соціально-педагогічної діяльності в окресленому аспекті доцільно здійснювати з урахуванням категорій педагогічної етики (моральна свідомість, свобода, відповідальність, емпатія, справедливість, честь, совість та ін.) і педагогічної естетики (естетичні переживання, почуття, смаки, свідомість, настрої тощо). За І. Зязюном, «соціально-ціннісні якості й норми поведінки набувають особистісного смислу і значущості» тоді, коли на основі глибокого розуміння їх сутності «вони [соціально-ціннісні якості й норми поведінки] пройшли етап естетизації (переживання; почуттів; освоєння як цінності, стійкої для особистості)» [4, с. 16]. Отож готовність до соціально-педагогічної діяльності передбачає здатність до саморозвитку й самовдосконалення професійних якостей, відповідних цінностей, особистісної та соціальної спрямованості вчителя, розвиток його педагогічної майстерності на етико-естетичних засадах.

У контексті духовно-моральної готовності виокремлюємо світоглядний та емоційний критерії, за якими сформованість цілісної самосвідомості майбутнього фахівця, його обізнаність із духовними цінностями, особистіс-

ними та суспільними морально-етичними нормами, здатність до емпатії, взаєморозуміння у соціально-педагогічній взаємодії, вміння вирішувати педагогічні конфлікти слугують пріоритетами у професійній діяльності вчителя, що має метою «створення належних умов для успішної соціалізації учнів у соціально-виховному середовищі школи, засвоєння ними соціокультурного досвіду задля підготовки до самореалізації в суспільстві, надання допомоги дітям та їхнім сім'ям у випадках негативного впливу соціальних чинників» [1].

Результати сформованості цього компонента готовності до соціально-педагогічної діяльності подано в табл. 1. та на рис. 1.

Таблиця 1. – Розподіл студентів за рівнем морально-естетичної готовності до СПД

Рівні	КГ, %		ЕГ, %	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту
Високий	0,0	4,8	3,7	10,6
Достатній	19,7	19,2	19,2	28,2
Середній	67,1	71,3	59,1	50,1
Низький	13,3	4,7	18,1	11,1

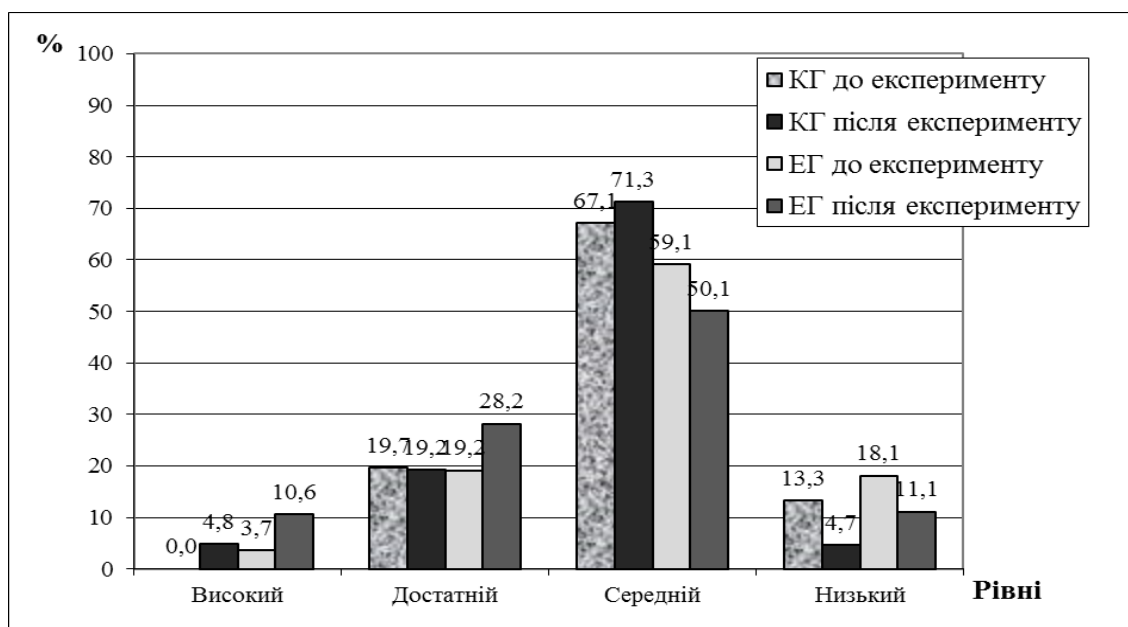

Рис. 1. Розподіл студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості морально-естетичного компонента особистісно-професійної готовності до СПД

Як бачимо з табл. 1. та рис. 1., наприкінці експерименту в ЕГ маємо позитивні зміни по морально-естетичному компоненту, зокрема на 7% збільшилась кількість студентів, що належать до високого рівня готовності, на 9,1 % – до достатнього рівня; відповідно на 9% зменшилась кількість осіб, котрі виявили середній рівень і на 7% – низький рівень. І хоч нам вдалось домогтися помірних зрушень в морально-естетичній готовності студентів у силу різних причин (мізерна кількість академічних годин на викладання культурологічних дисциплін, незначні можливості для формування й розвитку етико-естетичних знань і вмінь у руслі викладання педагогічних дисциплін, здебільшого низький виховний потенціал соціально-педагогічного середовища вищого навчального закладу, низький рівень морально-естетичної вихованості тощо), це слугує дієвою передумовою для продовження роботи з удосконалення процесу професійної підготовки майбутніх педагогів у визначеному напрямі. Адже такий показник емоційного критерію морально-естетичного компонента, як емпатія, є стійкою якістю особистості. Емпатію надто складно сформувати, як і практично неможливо викоринити. Студенти, котрі характеризувалися високим рівнем емпатійних здібностей (а таких в ЕГ виявлено лише 13 із 297, що становить 4,5 % від загальної кількості респондентів, в КГ – не виявлено жодного), практично не відчували труднощів у налагодженні соціально-педагогічної взаємодії з учнями й учителями в процесі проходження виробничої практики в школі. Ця емоція, що ґрунтується на співчутті, співпереживанні, допомагає розвивати комунікативні здібності навіть у тих випадках, коли за багатьма якостями чи рисами характеру учні (студенти) були зовсім протилежними. Це підтверджено нами й результатами кореляційного аналізу, де в парі «емпатія – комунікативні здібності» виявлено сильний прямий зв'язок ($r = 0,904$).

На основі узагальнення результатів моніторингу духовно-моральної готовності студентів до соціально-педагогічної діяльності можемо констатувати:

Морально-естетична обізнаність та формування відповідних якостей – процес цілеспрямований, довготривалий, малопомітний для зовнішнього сприймання. У процесі експерименту виявлено, що майбутні фахівці ВНЗ вже практично визначились із моральними ідеалами, духовними цінностями, характеризуються сформованою естетичною свідомістю (почуттями, поглядами, смаками, потребами, переживаннями) та мотивацією до активної перетворювальної діяльності в системі міжособистісної комунікації. Студент, окрім навчального закладу, планомірно чи спонтанно зазнає впливу випадкових соціально-

виховних чинників, включається у різні соціальні групи, освоює певні соціальні ролі тощо.

Готовність майбутніх учителів до вчинкової діяльності морально-естетичного змісту є недостатньою для успішної соціально-педагогічної діяльності. Існує потреба в оновленні змісту та процесуальної сторони їх професійної підготовки, зокрема в формуванні продуктивних форм поведінки в конфліктних ситуаціях.

Важливим завданням професійної підготовки майбутніх учителів вважаємо формування їх морально-естетичної свідомості в діалектичній єдності раціонального та почуттєво-вольового складників, оптимізацію педагогічних технологій задля гармонійного формування інтелекту в тісному взаємозв'язку з культурою почуттів та силою волі.

Перспективу подальших наукових досліджень убачаємо в теоретичному й організаційно-технологічному обґрунтуванні та розробленні методичного інструментарію щодо вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців у соціально-педагогічній сфері.

Список літератури: 1. Будник О.Б. Методологічний аспект соціально-педагогічної діяльності / О.Б. Будник // Теорія і практика управління соціальними системами : щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків : НТУ «ХП», 2013. – № 4. – С. 72–82. 2. Васянович Г. Педагогічна етика : навчальний посібник / Г.П. Васянович // Вибрані твори : в 5 т. Т. 3. – Львів : Сполом, 2010. – 420 с. 3. Гончаренко С. Про покликання вченого / С. Гончаренко // Естетика і етика педагогічної дії : збірник наукових праць. – Вип. 3. – Київ-Полтава, 2012. – С. 44–55. 4. Зязюн І.А. Естетичні регулятиви педагогічної майстерності / І.А. Зязюн // Естетичне виховання дітей та молоді : теорія, практика, перспективи розвитку : збірник наукових праць / за ред. О.А. Дубасенюк, Н.Г. Сидорчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 14–22. 5. Кремень В.Г. Інноваційні аспекти освітньої діяльності / В.Г. Кремень // Теорія і практика управління соціальними системами // Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків : НТУ «ХП», 2013. – № 1. – С. 7–13. 6. Саух П.Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас : монографія / П.Ю. Саух. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 382 с. 7. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори. В 5 т. Т. 2. – К. : Рад. школа, 1976. – С. 149–416.